

HERLUF DAA TIL SNEDINGE

Af

V. Møller.

Daa den ældgamle Borg Snedinge (nu under Holsteinborg) boede for 400 Aar siden Jørgen Daa med sin Hustru Kirsten Beck, en Søster til Rentemesteren Lave Beck paa Førslev. En kort Tid havde Jørgen Daa haft en lille Forlening i Norge, ellers tilbragte han hele sit Liv paa Snedinge, som hans Fader havde haft før ham. Under Opholdet i Norge fødtes Sønnen Herluf Trolle Jørgensen Daa. Der var nu 2 Sønner og efterhaanden kom 7 Døtre til.

Der var uroligt og hidsigt Blod i Slægten: Den ældste Søn stak som ganske ung til Søs og omkom nede ved Portugals Kyst.

Herluf blev ogsaa Sømand og kom saaledes til Holland, hvor han traf sin Skæbne i en Kvinde Vennike Villums. Ung og ubesindig trolovede han sig med hende. Dog vendte hans Sind sig senere — da havde han faaet flere Børn med hende. Da Frederik II holdt Retterting paa Antvorskov den 12. Sept. 1586, klagede Vennike over Herlufs Handlemaade. Rettertinget (Datidens Højesteret) dømte Herluf til „at holde Vennike Villums for sin Ægtehustru og ikke forlade

hende, men leve og dø med hende — og ikke omgaas hende som en Bislopperske (Frille)“. Herluf efterkom ikke Dommen — han var rejst til England — og i flere Aar saa og hørte hun intet til ham. Jørgen Daa tog hende da med til Snedinge. Forøvrigt klagede hun ogsaa over Herluf til Dronning Elisabeth i England. Vennike befandt sig alt andet end godt paa Snedinge. Hun paastod, at hun var indespærret i et Kammer, hendes Tjenestepige var jaget bort, ingen maatte hun komme til, og ingen maatte komme til hende; hun holdtes som en Fange. Hun slap dog til Jylland og tog Ophold paa en Gaard. Paa Herredagen paa Koldinghus mødtes Jørgen Daa i Følge med sin Svigersøn Claus Hundertmark fra Gjerdrup (v. Skælskør) med Vennike. Herluf var stadig i Udlandet. Det var hvasse og ramsalte Ord, der skiftedes mellem Svigerfar og Svigerdatter. Hun mente, at han kaldte hende en Hore og titulerede ham derfor med, at han var en Tyv og en Skælm. Han berettede, at det havde han ikke sagt, men blot udtalt, at hun vel vidste, hvorledes hun havde levet med hans Søn. Hvad hendes Indespærring paa Snedinge angik, saa var dette løgnagtigt Klagemaal: hun gik til hans eget Bord, aad og drak, ligesaa godt som Vor Herre havde undt ham, og naar hun ikke vilde gaa til Bords, da lod han hende spise paa hendes Kammer, det var et Sengekammer, og hverken Laas eller Lukke var der for hende. Dommen paa Koldinghus siger: Vi holder Jørgen Daa for en ærlig, oprigtig Riddersmand — og begge skulde være fri for hinandens Beskyldninger.

Imidlertid tumlede Herluf rundt i Europa, bl. a. i Spanien. Da han 1596 indstævnedes af Vennike, for-

klarede han, at hans Venner havde forskrevet 500 Daler til hendes Underhold.

Men saa gik det Vennike galt, skønt hun øjensynligt havde Retten og Sandheden paa sin Side. Herluf Daa fik 1597 den unge Chr. 4. til at lade Roskilde Kapitel dømme i Ægteskabssagen, idet han paastod, at hun havde forbrudt sit Ægteskab. Hun havde — paastod han — i et Hus uden for Østerport født et Barn, som han ikke var Fader til. Hun oplyste, at Herluf var Fader til Barnet, det var avlet i Aarhus hos Jakob Bogfører, hvor Herluf havde besøgt hende. Nej, sagde Herluf, i flere Aar havde han ikke haft Omgang med hende — hun vilde ikke. Ej heller havde hun beklaget sig over at være voldtaget eller sagt, at hun var frugtsommelig. Dommen udtaler: Hun har været ham utro, mens han var fra Riget, kaldt sig Annike og hemmeligt bragt Barnet ind i København, for at det skulde opfostres der. Hun har ikke skikket sig som en ærlig Dannekvinde, men forbrudt sit Ægteskab, saaledes at Herluf Daa maa være hende kvit og gifte sig igen.

Han fik dog mange Kvaler med hende og hendes Børn de følgende Aar.

*

*

*

Jørgen Daa og Kirsten Beck døde i Fasten 1597 og blev bisat i Ørslev Kirke. Saa overtog Herluf Daa Snedinge. Paa Skiftet d. 30. April deltes mellem Herluf og hans 7 Søstre. Delingen foretoges af Lauge Beck og Oluf Daa.

Mellem Herluf og hans to hjemmевærende Søstre, Margrete og Lene, kom det til Retssag. De to Jomfruer mente, at der skulde afkortes noget i Herlufs

Arv, fordi han tidligere var blevet underholdt hjemme-
fra og havde brugt saa mange Penge.

Ja, svarede Herluf, i ca. 14 Aar havde han levet
sammen (!) med Hollænderinden, i den Tid havde
Faderen forstrakt ham med adskillige Pendinge til
Underhold, det stod altsammen i Faderens Regn-
skabsbog. Arild Hvittfeld var Værge for Lene og vilde
have Herlufs Arv formindsket med de Udlæg, Fade-
ren havde gjort for ham. Men Herluf sagde, at skulde
hans Gæld fradrages, saa skulde det, som de to
Pigebørn havde faaet i Fløjl, Silke, Perler m. m. —
det havde kostet Forældrene en stor Sum til Køb-
mænd i de 14 Aar — ogsaa trækkes fra deres Arve-
part. De havde ogsaa faaet Ophold, medens han i
de Aar hverken havde faaet til Føde eller Klæder.
Hvad han havde faaet, var opskrevet med Rente paa
Rente. Ifølge Jørgen Daas Regnskabsbog var der fra
1587—97 betalt 3597 Daler for Silketøj og Fløjl!

Herluf dømtes til at svare de 2 Søstre efter Skif-
tet — men om han rettede sig derefter, er et andet
Spørgsmaal.

— Snedinge Hovedbygning var tarvelig og meget
forfalden, da Herluf overtog den — den blev vurde-
ret 1597 til 1000 Daler. Den skulde nu gøres mere
anselig og standsmæssig. Ved et Mageskifte med
Kronen fik Herluf Daa 8 Bøndergaarde, som han lod
nedrive paa 2 nær, Jorden blev lagt til Snedinge, og
Byggeriet begyndte. Paa den vestre Længe af Borg-
gaarden staar Aarstallet 1615 og Bogstaverne H. D.
og K. G. (Herluf Daa og Karen Grubbe).

Det er troligt, siger Præsten Olivarius i Ørslev, at
Jørgen Daa har bygget den østre og nordre Længe
af Borggaarden i Tavlmur. Men den nordre Længe,

som er Porttaarn, har dobbelt Etage, ikke til Værelser, men til Korn, og samme Længe røber ikke sin Alder. Om Borggaarden er skønne Grave, hvorover en Sten- og Træbro fører, og over Porten, som man gaar ind, staar paa den ene Side:

Pax intransibus	Fred for dem, som indgaar
Solies habitantibus	Salighed, som her bor
Vita æterna excurrentibus	Det evige Liv for dem, som udgaar.

Paa den søndre Længe af Borggaarden i Muren lige for Porten staar H. D. — H. S. (Herluf Daa — Hilleborg Skinkel).

Inden for samme Port, paa venstre Haand, staar et 8-kantet højt Taarn, grundmuret, med Spids eller Spir, beklædt med Kobber. Dette Taarn har nok i Begyndelsen ikke været agtet højt, siden der kun er een Indgang til Kornlofterne, men med Tiden til Zirrat forøget.

— Saaledes saa Herluf Daas anselige Borg ud. Han opholdt sig dog ikke meget der. D. 13. Januar 1600 fejrede han sit Bryllup med Hilleborg Poulsdatter Skinkel. Hun døde der paa Gaarden 1612 og blev sat ind i Ørslev Kirkes søndre Kapel. Efter Dattidens Mode var 1602 Herluf Daas fædrene og mødrene Vaaben indbrændt i det ene Vindue, under det andet Fru Hilleborgs fædrene og mødrene Vaaben. 1615 blev Herluf Daa viet til Karen Pedersdatter Grubbe, der overlevede ham i 28 Aar og giftede sig igen. Hun døde 1658, og hendes Kiste sattes ned i Storehedinge Kirke.

Før sit Giftermaal med Hilleborg havde Herluf deltaget i den unge Chr. 4des Rejse Nordkap rundt, hvor han førte et af Skibene. Det var i 1599.

1601 fik han Kommando over 3 Skibe og skulde rense Nordsøen for Fribyttere. En kort Tid havde han en lille Forlening i Norge, men det var ikke saa godt. Rentemesteren maatte kvitte for Afgiften, og Herluf fratræde. Alligevel blev han Lensmand paa Island, men fik dog Tid til som Admiral at deltage i Kalmarkrigen. Da han fratraadte Lensmandsbestillingen paa Island, blev han dømt til at udrede 5000 Daler.

Med sine Søskende havde han i mange Aar Rets-sager. Stadig vendte de tilbage til, at de var for-urettet ved Skiftet. Det vilde føre for vidt her at omtale disse Sager, hvor interessant det end kunde være —, men hvor maa det have kostet.

Ogsaa med Hollænderindens Børn var der Vrøvl. Et af dem, Elisabeth, var sat under Opsyn i Helsingør, men flygtede til Danzig. Hun kom dog senere tilbage og ægtede Joh. Schuldt i København.

Schuldt rendte nu til Chr. 4. og klagede over, at Herluf Daa havde lovet ham 5000 Daler i Medgift. I den Anledning skrev Kongen til Herluf, at han maatte affinde sig med Schuldt, saa Kongen kunde blive fri for hans Overløb.

*

*

*

Grunden begyndte at gyngede under Herluf Daa. Hans økonomiske Forhold forværredes, skønt han havde haft gode Indtægter. Paa Snedinge rykkede Alexander v. Pappenheim ind, og Herluf og Karen Grubbe maatte tage til hendes Gaard, Valbygaard (senere Juellinge) i Stevns. Til sidst maatte de ogsaa fortrække herfra og købte da Skørpinge Gaard ude ved Stevns Klint. Det var 1626.

1630 var Herluf Daa paa Snedinge — vel sagtens for at laane Penge hos Svogeren Pappenheim — og her døde han Fastelavns Søndag d. 7. Febr. 1630. Hans Fødselsaar (døbt i Bergens Kirke) angives til 1565, saaledes at hans stormfulde Tilværelse strakte sig over 65 Aar. Hans Kiste sattes foreløbig ind i Ørslev Kirke, formentlig ved Siden af Hilleborg Skinkels († 1612). Men der forblev den ikke. 1632 tillader Kongen Karen Grubbe, at hendes afdøde Husbond, Herluf Daa, maa flyttes fra den Kirke, hvor Kisten nu er, og til det Sted, der er indrettet til hans Begravelse. Karen Grubbe havde 1631 indgaaet Ægteskab med Vincent Bilde og var flyttet fra Skørpingegaard tilbage til Valbygaard. I sin Sognekirke har hun da ladet indrette et Gravsted for Herluf Daa. Grunden til, at han ikke kom til at hvile i sin egen Sognekirke, Ørslev, hvor hans Forældre laa og hans tidligere Hustru, var den, at Alex. v. Pappenheim døde 1631, og han blev sat ned i Koret i Ørslev Kirke. Hans Enke, Regitze Grubbe, døde 1650, og begges Kister stod der i 1755, paa den ene laa en Kaarde, paa den anden en rød Fløjls hue.

Stort og flot skulde det være — og skralt blev det. Under Herluf Daas mange Rejser havde han hjemme paa Snedinge en dygtig Mand, Jacob Danielsen, til at svare paa de mange Processer og møde frem paa Lands- og Retterting. Denne Mand skrev Indlæg og klarede de økonomiske Skær, saa længe det kunde trækkes ud. Herluf Daa underskrev saa engang imellem:

*Herluff
Daa.*

Med hans Processer gik det saa vidt, at hans

egen Kone, Karen Grubbe, krævede ham til Regnskab for en Del af hendes Arvegods, som han havde solgt for at dække noget af sin Gæld — heldigvis havde de ingen Børn.

Hvad mon den „gamle“ Herremand, Admiral og Hugaf har tænkt, naar han stod ude ved Stevns Klint og saa ud over Havet? Naar dette var i Oprør, maatte det minde ham om hans urolige, farefulde Liv. Var det en sjælden Gang Havblik, har det maaske talt til ham om Barndomsdagene paa Snedinge. Men det var mange Aar siden! Man tør nok antyde, at han havde levet Livet farligt.

Efterskrift.

Hvis Herluf Daas Kiste er ført fra Ørslev Kirke, hvad man maa antage efter Tilladelsen til Flytningen, maa den være sat ind i Karise Kirke, der var Sognekirke for Valbygaard (Juellinge).

KILDER.

1. Kancelliets Brevbøger for paagældende Aar.
2. Sjællandske Tegnelser (Rigsarkivet).
3. En Pakke „diverse Sager“ (do.)
4. Indberetning til Hofmans' Foundationer for Ørslev Sogn (p. t. i Nationalmuseet, men hører hjemme i Landsarkivet for Sjælland m. v.).